

Виртуелна библиотека Србије: првих двадесет година

РАД ПРИМЉЕН: 19. децембар 2023.

РАД ПРИХВАЋЕН: 21. децембар 2023.

Сандра Делјанин
sandra.deljanin@nb.rs
Народна библиотека
Србије
Београд, Србија

У Народној библиотеци Србије 30. новембра 2023. године обележен је јубилеј – двадесет година од успостављања Центра за узајамну каталогизацију (ЦУК) Републике Србије. У сарадњи са Институтом информацијских знаности (ИЗУМ) из Марибора, у коме се развија библиографски систем COBISS (*Co-operative Online Bibliographic System & Services*), Народна библиотека Србије је први пут организовала „COBISS дан“ и конференцију „Виртуелна библиотека Србије: првих двадесет година“.

Била је то прилика да се први пут окупе колегинице и колеге из библиотека чланица COBISS.SR¹ система у НБС, у којој се налази Центар узајамне каталогизације, а излагања су осмишљена по позиву организатора на актуелне теме. Конференцију су у уводном делу својим обраћањем уприличили др Владимир Пишталло, управник Народне библиотеке Србије, Радован Јокић, помоћник министра културе Републике Србије и др Алеш Бошњак, директор Института информацијских знаности у Марибору. Потом је директор ИЗУМ-а доделио захвалнице. Прва је уручена управнику Народне библиотеке Србије поводом 20-годишњице рада Националног COBISS центра, за дугогодишњу успешну сарадњу у систему COBISS. Друга захвалница додељена је Милораду Вучковићу, бившем начелнику Центра за узајамну каталогизацију РС, за уложени труд, дугогодишње залагање и преданост приликом оснивања и успостављања Националног COBISS центра у Републици Србији.

Заменица управника и руководитељка Сектора Виртуелне библиотеке Србије Тамара Бутиган Вучај у свом излагању говорила је о зачецима пројекта Виртуелне библиотеке Србије (ВБС), подржаном и подржаваном од стране Министарства културе РС, његовим фазама развоја и перспективом COBISS-а у контексту дигиталне

1. COBISS.SR, приступљено 19.12.2023.

трансформације и изазова технологија у настајању. Начелница ЦУК-а Ангелина Грујић својом презентацијом подсетила је на пројекат Система научно-технолошких информација Југославије, претечу пројекта ВБС и представила развој COBISS.SR система са пратећим сервисима, дајући одговор на питање „где смо данас и шта нас чека сутра“.

Програм конференције био је подељен у две радне сесије којима су модерирале Емина Чано Томић и Љубица Љубишић, библиотечки инструктори у ЦУК-у. Прва сесија била је посвећена презентацији нове генерације програмске опреме COBISS4, као технолошком помаку ка јединственој веб-апликацији. Идејно решење за каталогизацију у COBISS4 направљено је још 2020. године. Наредне године осмишљен је интерфејс са основним функционалностима, а крајем 2022. године тестирана је пробна верзија програма од стране одабраних каталогизатора словеначких библиотека. Њихове сугестије допринеле су стварању прве верзије програма за продукцију под именом COBISS Cat,² која је пуштена у рад у фебруару 2023. године. У последњој итерацији програма омогућен је рад и каталогизаторима у COBISS.Net мрежи. Неке специфичне функционалности које су доступне у верзији COBISS3 још су у развоју, тако да каталогизатори у прелазном периоду могу истовремено да користе и COBISS3/Каталогизацију и COBISS Cat. Бранко Курњек, запослен у сектору Библиографске контроле у ИЗУМ-у, представио је карактеристике новог интерфејса. Истакнуте су предности попут рационализације каталогизације, где су поједини поступци убрзани или измењени како би били једноставнији за коришћење. Током панел-дискусије Небојша Ковачевић, библиотекар саветник из Одељења серијских публикација – аналитика чланака у НБС, изнео је своја запажања и импресије забележене током рада у COBISS Cat апликацији, као изабрани каталогизатор за тестирање интернет апликације у COBISS.SR систему.

Представљена је и нова генерација софтвера COBISS Lib, инсталирана у продукцијско окружење септембра 2023. године. Ова веб-апликација пружа подршку у пословним процесима библиотеке са свим функционалностима постојећих сегмената (Фонд, Позајмица, Набавка, Серијске публикације, Електронски извори, Међубиблиотечка позајмица и Исписи). Мр Зденка Каменшек, запослена у ИЗУМ-у у сектору који се бави развојем софтвера, учествовала је у развоју апликације COBISS Lib трудећи се да решења из COBISS3 имплементира на најбољи могући начин. Током презентације истакнуто је да су функционалности

---

2. COBISS Cat, приступљено 19.12.2023.

на које су корисници навикли остале непромењене, а да је промењени интерфејс по изгледу модеран и транспарентан за коришћење. Употреба периферних уређаја као што су штампачи, РФИД плоче, касе и сл. подразумева инсталацију новог сервиса COBISS DGW. Логика извођења поступака у COBISS Lib остала је иста као и логика извођења поступака у COBISS3.

Тема друге сесије били су актуелни пројекти у систему COBISS.SR. Миле Стијеповић, библиотекар саветник запослен у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду, говорио је о формирању и вођењу „E-CRIS.SR информационог система о истраживачкој делатности у Србији“, у коме активно учествује од 2005. године. Путем ИЗУМ-ове веб-апликације E-CRIS³ успостављена је евиденција истраживача и установа у РС која омогућава вођење библиографија научних радника и установа у оквиру националног библиотечно-информационог система. E-CRIS.SR систем је 2012. године препознат од стране надлежних из Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије као валидан извор информација за вођење Регистра научноистраживачких организација и Регистра истраживача Србије. Након обновљене сарадње са Министарством просвете Републике Србије 2022. године, E-CRIS шифра истраживача постаје један од ауторских идентификатора на порталу еНаука.⁴

Више о самом пројекту еНаука и улози система „COBISS у контексту пројекта еНаука“ говорила је др Александра Трговац, библиотекар саветник у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду и активан члан радне групе за подршку у имплементацији система еНаука. Портал је покренут 2022. године, а имплементиран у мају 2023. године на иницијативу Министарства науке, технолошког развоја и иновација са циљем да се подржи и унапреди научноистраживачки сектор, обједини приказ целокупне научне продукције и омогући вредновање научних резултата установа РС. Посебан акценат стављен је на изазове и потешкоће са којима се суочавају библиотекарски, који су и НИО уредници, у процесу прикупљања и верификације података о научним резултатима истраживача у Републици Србији. Подаци који се генеришу на јавно доступном порталу еНаука, првобитно су преузети из РИС система. Поред ручног преузимања резултата иницираног од стране истраживача, подаци се допуњују аутоматским преузимањем резултата

---

3. E-CRIS, приступљено 19.12.2023.

4. еНаука, приступљено 19.12.2023.

из постојећих институционалних репозиторијума, библиотечког система COBISS, репозиторијума одбрањених докторских дисертација НаРДУС и сервиса „Наши у WoS“.

Пројекат који се може окарактерисати као пионирски подухват и искорак у правцу ширења спектра услуга јавних библиотека у Србији, представила је Анђела Огњановић, управница Народне библиотеке „Вук Караџић“ у Крагујевцу. „Израда веб и мобилне апликације за покретање позајмице и читање електронских књига“ у НБКГ бази је пројекат прихваћен априла 2021. године који је финансијски подржало Министарство културе РС. Наредне године је успостављена конекција са системом за позајмљивање е-књига, у координацији ЦУК-а. Тиме је омогућена транспарентност података о купљеним лиценцама и позајмици е-књига у систему COBISS.SR. Ово је прва и тренутно једина библиотека у Србији која корисницима нуди овакву врсту услуге. Никола Станковић, библиотекар и члан пројектног тима Народне библиотеке „Вук Караџић“ у Крагујевцу, задужен за планирање, координацију и реализацију пројекта, упознао је присутне са функционалностима апликације „Vuk eBook“.⁵ Како услуга није заживела на планиран начин и како преговори са издавачима електронских књига у Србији нису дали жељене резултате, дошло се до закључка да издавачи још нису спремни на овакав вид сарадње са библиотекама.

Овом приликом упућен је позив свима који могу да допринесу решавању актуелног проблема у комуникацији између библиотека и издавача, како би апликација „Vuk eBook“ могла да се користи у пуном капацитету. Након живе дискусије и размене искустава са колегама из Словеније у вези са електронским књигама, уследио је завршни део програма – наградни квиз који је припремила Сандра Дељанин, библиотечки инструктор у ЦУК-у. Учесници су имали прилику да путем мобилних телефона одговарају на питања о систему COBISS, приређена на AhaSlides⁶ платформи, и освоје једну од три симболичне награде за најбрже дате тачне одговоре. По реакцијама присутних, гејмификација је била пријатно изненађење за крај COBISS дана.

Поред тога што су сви они који раде у систему COBISS.SR били у прилици да се сретну и информишу о новинама које нуди COBISS платформа, конференција је била и могућност да се размене мишљења и идеје, поделе искуства и успоставе контакти за будућу сарадњу. Пројекат

---

5. *Vuk eBook*, приступљено 19.12.2023.

6. *AhaSlides*, приступљено 19.12.2023.

Виртуелне библиотеке Србије је првобитно осмишљен да обједини све библиотеке у Србији у целовит систем узајамне каталогизације са централним електронским каталогом. Иако данас то није јединствен систем како је планирано и како то Закон о библиотечко-информационој делатности из 2011. године прописује, јер паралелно постоји и развија се систем БИСИС, каталожка будућност оба система требало би да буде заједничка. Конференцији су присуствовали и представници БИСИС-а, на позив организатора.